

Organisation Intersex International Europe e. V.

КОНСТИТУЦИОНЕН СЪД

Вх. № 239 К1
Дата 09.06.2021 -

OII Europe
Heidelberger Straße 63/64
12435 Berlin
Germany

www.oii-europe.org
info@oii-europe.org

facebook.com/oii-europe
twitter.com/oii-europe
vimeo.com/oii-europe
instagram.com/oii-europe

Конституционен съд на България

Председател Борис Велчев

1594 София, бул. Дондуков № 1

по електронна поща на адрес secretariat@constcourt.bg

Берлин, 9 юни 2021 г.

Уважаеми господин Борис Велчев,

Във връзка с тълкуването на концепцията за пол, съгласно Конституцията, от OII Europe бихме искали, с цялото си уважение, да представим някои бележки.

Европейският клон на международната интерсекс организация (OII Europe) представлява интерсекс лица на регионално ниво, и като черпим от нашия опит и познания за предизвикателствата, пред които са изправени интерсекс хора в обществото, смятаме, че нашите коментари могат да ви помогнат при оценката и по-доброто разбиране на темата.

Искрено Ваш,

Д-р Дан Гатас,
Изпълнителен директор на OII Europe

Относно запитването, което Българския Върховен касационен съд отправи към Конституционния съд относно това, до колко законното признаване на пола на дадено лице е съвместимо с българската конституция, а именно правото на личен живот (чл. 32 (1)), както и международните задължения на България, произтичащи от Европейската конвенция за правата на човека и правото на ЕС.

Oii Europe
Heidelberger Straße 63/64
12435 Berlin
Germany

www.oii-europe.org
info@oii-europe.org

facebook.com/oii-europe
twitter.com/oii-europe
vimeo.com/oii-europe
instagram.com/oii-europe

Кои са интерсекс хората?

1. Терминът „интерсекс“ е обобщаващ термин за физическия спектър от вариации на половите характеристики, които естествено се срещат при човешкия вид. Интерсекс хората се раждат с полови характеристики – полова анатомия, репродуктивни органи, хормонална структура и/или нива на хормоните, и/или хромозомен модел – които не отговарят на типичното определение за мъж или жена. Терминът интерсекс признава факта, че съществуват хора с вариации на половите характеристики, различни от мъжки или женски.¹

2. Половите характеристики се определят още при раждането, независимо дали човек е, или не е интерсекс. Фактът обаче, че някой има интерсекс тяло, може да стане очевиден по различно време от живота на човек: при раждането, по време на детството, в пубертета или дори в зряла възраст. В зависимост от конкретните житейски обстоятелства и степента на табу в заобикалящата го среда, човек може да научи, че има интерсекс тяло в много ранна възраст или по-късно в живота. Някои интерсекс хора изобщо никога не и не откриват това. Според ООН до 1,7% от населението, или в световен мащаб, към 2019 г. – 131 милиона души са родени с различна форма и белези на интерсексуалност.² За България това означава, че при население от 6 934 015 души към декември 2021 г. до 117 357 души, живеещи в България, имат вариация на половите характеристики, т.е. са интерсекс.

Какви са формите на насилие и дискриминация, с които се сблъскват интерсекс хората, поради непризнаване на техните човешки права

3. Операциите и медицинските интервенции над бебета и деца, родени интерсекс, все още са често срещани. Според проучване от 2015 г., публикувано от Агенцията на ЕС за основните права, в поне 21 от държавите – членки на ЕС се извършват така наречените „нормализиращи“ операции на пола, върху интерсекс бебета и деца. Понастоящем само Малта и с някои забележки, Португалия, Исландия и Германия, забраняват тези вредни медицински интервенции. През 2017 г. Парламентарната

¹ Дан Кристиан Гатас (2019 г.): Защита на Интерсекс хората в Европа. Инструментарий за законотворци и политици. С цифрово приложение и контролен списък. Изд. от ILGA-Europe и Oii Europe. Брюксел/Берлин, стр. 9.

² Служба на Върховния комисар на ООН по правата на човека (2015 г.): Информационен лист. Интерсекс. https://unfe.org/system/unfe-65-Intersex_Factsheet_ENGLISH.pdf

асамблея на Съвета на Европа потвърди в своята резолюция *Насърчаване на човешките права и премахване на дискриминацията срещу интерсекс хората, че тези операции са „сериозни нарушения на физическата неприкосновеност“* и подчерта, че те се извършват *„въпреки факта, че има няма доказателства в подкрепа на дългосрочния успех на такива лечения, няма непосредствена опасност за здравето и няма истинска терапевтична цел за лечението“*.³ През 2019 г. Европейският парламент подчерта в резолюцията си *Правата на интерсекс хората, че „категорично осъжда леченията и операциите, целящи „нормализиране“ на пола“* и че насърчава държавите членки да приемат законодателства, забраняващо такива операции, възможно най-скоро.⁴

Oii Europe
Heidelberger Straße 63/64
12435 Berlin
Germany

www.oii-europe.org
info@oii-europe.org

facebook.com/oii-europe
twitter.com/oii-europe
vimeo.com/oii-europe
instagram.com/oii-europe

4. От 2009 г. насам договорните органи на ООН са отправили 63 призива към държавите членки да спрат нарушенията на правата на човека срещу интерсекс хората.⁵ Към 17 от държавите членки на Съвета на Европа, са отправени 39 препоръки от договорните органи на ООН⁶, сред които 15 държави от Европейския съюз са получили 34 препоръки, в това число и България⁷. По-специално специалният докладчик на ООН по въпросите на изтезанията и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание признава, че *„медицински процедури от инвазивен и необратим характер, нямащи терапевтична цел, могат да представляват изтезание или малтретиране, когато са наложени или прилагани без свободното и информирано съгласие на съответното лице“*.⁸

5. На практика, правото на самоопределение не е гарантирано, когато решенията, засягащи интерсекс децата, се вземат под натиска на бинарния модел. По-специално, принудата за регистриране като „мъж“ или „жена“, утвърждава представата, че съществуват само „мъже“ и „жени“, което засилва натиска не само да се направи юридически „недвусмислено“ детето, но и физически. Една германска майка например обяснява, че „натискът, упражняван от регистриращите органи, за да се [...] впише детето като един от двата пола, [е] необоснован и се засенчва

³ ПАСЕ, Резолюция 2191 (2017), *Насърчаване на човешките права и премахване на дискриминацията срещу Интерсекс хората*, §2.

⁴ ЕП, Резолюция от 14 февруари 2019 г. относно правата на Интерсекс хората (2018/2878(RSP)), §2.

⁵ Комитетът на ООН за правата на детето (CRC); Комитетът на ООН срещу изтезанията (CAT); Комитетът на ООН за премахване на дискриминацията срещу жените (CEDAW); Комитетът на ООН за правата на хората с увреждания (CRPD). Вж. Oii Europe (2021 г., февруари). Ресурси за Интерсекс, достъпни на адрес <<https://oii-europe.org/wp-content/uploads/2018/05/International-intersex-human-rights-movement-Links-to-human-rights-documents-addressing-intersex-and-important-events-February-2021-1.pdf>>

⁶ Държава (брой препоръки): Австрия (2), Белгия (3), България (1), Германия (5), Дания (3), Ирландия (2), Испания (1), Италия (3), Лихтенщайн (1), Люксембург (1), Малта (1), Нидерландия (3), Португалия (2), Словакия (1), Франция (3), Швейцария (4), Обединеното кралство (3). Вж. Oii Europe, Intersex Resources.

⁷ 2020: Комитет на ООН за премахване на дискриминацията срещу жените. Заключителни наблюдения по осмия периодичен доклад на България (CEDAW/C/BGR/CO/8)

⁸ Доклад на Специалния докладчик по въпросите на изтезанията и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание, A/HRC/22/53, 1 февруари 2013 г., параграф 1. 32; Доклад на специалния докладчик по въпросите на изтезанията и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание, A/63/175, 28 юли 2008 г., пар. 47.

единствено от натиска на лекуващите лекари родителите да дадат съгласието си за предполагаеми неотложни операции в същия момент [...]”.⁹ Според проучване на FRA за 2020 г. на 62% от интерсекс респондентите не са предоставили правото да дадат съгласие за извършване на медицинска интервенция, или същото не е поискано от тях, или от родителите им, преди да бъдат подложени на хирургическа намеса за промяна на половете им характеристики.¹⁰

Oii Europe
Heidelberger Straße 63/64
12435 Berlin
Germany

www.oii-europe.org
info@oii-europe.org

facebook.com/oii-europe
twitter.com/oii-europe
vimeo.com/oii-europe
instagram.com/oii-europe

Информация в контекста на темата, относно практическите пречки, с които се сблъскват интерсекс хората, търсещи законово признаване на пола

6. Значителен брой интерсекс хора отхвърлят пола, с който са регистрирани при раждането си. Преглед на клинични данни от 2012 г. установява, че между 8,5% и 20% от интерсекс хората, независимо от това дали тялото им е било подложено на медицински интервенции и нормализации, развиват полова идентичност, която не съответства на пола или рода (джендъра), който им е бил административно определен при раждането.¹¹

7. Изследванията показват, че отбелязването на пола в официалните документи, отразяващо и признаващо половата идентичност на лицето, има положително въздействие върху психическото му и емоционално здраве.¹² Съобщава се, също така, че правното признаване на пола подобрява живота на лицата, в отношение на социалното им включване и намалява риска от структурна и друга дискриминация.¹³

8. Интерсекс хора, на които насилствено е бил зададен пол чрез хирургическа намеса или по друг начин, често страда травмирани и могат да срещнат сериозни пречки в живота.¹⁴ Липсата и невъзможността на правно признаване на половата идентичност, която са развили, успоредно с травмата, причинена им от тези интервенции и господстващата бинарна система, отричаща съществуването им, засилва предизвикателствата и дискриминацията, с които се сблъскват в ежедневието си.

9. Според проучване, проведено в целия ЕС през 2019 г., един от всеки пет интерсекс респонденти (19%) е срещнал пречки при регистрирането на гражданското си състояние или пол в официални документи. Сред тях са бюрократични пречки (58%), отказ на услуга или присмех от страна на служителите (41%) и нарушаване на

⁹ Дан Кристиан Гатас (2013 г.): Правата на човека между половете. Предварително проучване на житейската ситуация на интерсекс* индивидите. Изд. от фондация "Хайнрих Бюл". Берлин.

https://www.boell.de/sites/default/files/endif_human_rights_between_the_sexes.pdf?dimension1=ds_feminismus. p.24.

¹⁰ Агенция на ЕС за основните права (FRA), Дълъг път за равенство на ЛГБТИ. EU LGBTI II, 2020 г., стр. 51.

¹¹ P.S. Furtado и др. (2012): Gender dysphoria associated with disorders of sex development (Полова дисфория, свързана с нарушения в половото развитие), in: Nat. Rev. Urol. 9 (11): 620-627.

¹² Вижте: ЕСПЧ (2002 г.): Кристин Гудуин срещу Обединеното кралство, № 28957/95.

¹³ Глобална комисия за ХИВ и правото. ХИВ и законът: рискове, права и здраве; Ню Йорк, Ню Йорк: ПРООН; 2012 г.

¹⁴ Дан Кристиан Гатас (2019 г.): Защита на Интерсекс хората в Европа. Инструментарий за законотворци и политици. С цифрово приложение и контролен списък. Изд. от ILGA-Europe и Oii Europe. Брюксел/Берлин, стр. 37.

неприкосновеността на личния живот (44%). Според проучването, 16% от интерсекс респондентите са променили правния си статут, а 7% към момента на попълване на данните в проучването са били в процес на промяна на гражданския си пол.

10. Интерсекс хората в Европа се сблъскват с многобройни практически пречки при търсенето на правно признаване на пола, особено по отношение на правото им личен и семеен живот. Във Всеобщата декларация за правата на човека (ВДПЧ) е заложено основното човешко право да се създаде семейство.¹⁵ Изискванията дадено лице то да бъде несемейно или бракът му да е прекратен, за да бъде признат полът му, нарушават това право. За интерсекс хората, достъпът до правото на създаване на семейство може да бъде особено затруднен поради произволно определяне на пола при раждането, административни и правни пречки за придобиване на документи за самоличност, отразяващи половата им идентичност, както и социална изолация и травми. Допълнителните ограничения под формата на принудителен развод са само допълнителна форма на натиск и наказание.¹⁶

11. Нарастващата **съдебна практика** на националните съдилища показва, че дори в държави, които не признават в законите си съществуването на интерсекс хората, съдебните решения признават съществуването на пречки пред тях, и се позовават на това. През 2020 г. на интерсекс човек в България беше разрешено да промени маркера за пол в документите си, поради „невъзможност [...] да си намери работа“ с настоящия маркер за пол.¹⁷

12. Законовоото признаване на пола е от решаващо значение и за упражняването на основните права, свързани със свободата на движение. Наскоро Европейската комисия изрази съжаление за отрицателното въздействие на липсата на правна хармонизация в Европейския съюз. Тя отбеляза, че интерсекс лица често не са признати нито в законодателството, нито на практика, което създава правни трудности в личния и семейния им живот, включително в трансгранични ситуации.¹⁸

13. В допълнение на това, Независимият експерт по Въпросите на защитата срещу насилие и дискриминация, основани на сексуална ориентация и полова идентичност, припомня, че равното признаване пред закона е основен принцип за упражняването и на други права и свободи, тъй като на практика е свързано с достъпа до здравеопазване, образование, жилище, социална сигурност и заетост. Актуализирането на документите от страна на държавната бюрокрация, определя достъпа до всички тези права, и зависи от идентифицирането на индивида.¹⁹ Правната празнота, касаеща за лицата с различаващ се пол, създава климат, който

Oii Europe
Heidelberger Straße 63/64
12435 Berlin
Germany

www.oii-europe.org
info@oii-europe.org

facebook.com/oii-europe
twitter.com/oii-europe
vimeo.com/oii-europe
instagram.com/oii-europe

¹⁵ Всеобща декларация за правата на човека, член 16. <https://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/>.

¹⁶ Дан Кристиан Гатас (2019 г.): Защита на Интерсекс хората в Европа. Инструментарий за законотворци и политици. С цифрово приложение и контролен списък. Изд. от ILGA-Europe и Oii Europe. Брюксел/Берлин, стр. 37.

¹⁷ Решение № 260303 от 23 октомври 2020 г. по гр.д. № 54/2020 г. на Районен съд – Русе.

¹⁸ Европейска комисия, Стратегия на ЕС за равенство на ЛГБТИК до 2020-2025 г., стр.16.

¹⁹ Доклад на независимия експерт относно защитата срещу насилие и дискриминация, основани на сексуална ориентация и полова идентичност, 2018 г., A/73/152, §22.

мълчаливо разрешава, насърчава и поощрява безнаказаността при проявите на насилие и дискриминация срещу тях и води до ситуация на фактическа криминализация. Освен това независимият експерт по въпросите на защитата срещу насилие и дискриминация, основани на сексуална ориентация и полова идентичност, припомни, че равното признаване пред закона е основен принцип и за други права и свободи, тъй като на практика е свързано с достъпа до здравеопазване, образование, жилище, социална сигурност и заетост. Актуализирането от страна на държавната бюрокрация на всички тези права зависи от идентифицирането на индивида.²⁰

OII Europe
Heidelberger Straße 63/64
12435 Berlin
Germany

www.oii-europe.org
info@oii-europe.org

facebook.com/oii-europe
twitter.com/oii-europe
vimeo.com/oii-europe
instagram.com/oii-europe

OII Europe (Европейският клон на международната интерсекс организация) е европейската организация, обединяваща организациите за защита на правата на човека, ръководени и работещи в полза на интерсекс хората, в която членуват 25 организации в 14 държави членки на ЕС (18 в региона на Съвета на Европа). OII Europe работи за прекратяване на нарушенията на човешките права, с които се сблъскват интерсекс хората/хората с вариации на половите характеристики в ЕС и региона на Съвета на Европа, и за насърчаване на видимостта и признаването на интерсекс хората в Европа и по света. За тази цел OII Europe работи с органите на Съвета на Европа и Европейския съюз, както и с националните правителства и други заинтересовани страни, НПО и професионалисти, и редовно се консултира с тях.

²⁰ Доклад на независимия експерт относно защитата срещу насилие и дискриминация, основани на сексуална ориентация и полова идентичност, 2018 г., A/73/152, §25.